

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0825U002009

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 29-05-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шевченко Ірина Миколаївна

2. Iryna Shevchenko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9166-7227

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 011

Назва наукової спеціальності: Освітні, педагогічні науки

Галузь / галузі знань: освіта

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Освіта та розвиток обдарованої особистості

Дата захисту:

Спеціальність за освітою: українська мова та література

Місце роботи здобувача: Національний центр "Мала академія наук України"

Код за ЄДРПОУ: 32827468

Місцезнаходження: вул. Дегтярівська, 38-44, Київ, 04119, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України та Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Галузевий

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): PhD 9348

Повне найменування юридичної особи: Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 35392834

Місцезнаходження: вул. Січових Стрільців, буд. 52-д, Київ, 04053, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 35392834

Місцезнаходження: вул. Січових Стрільців, буд. 52-д, Київ, 04053, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 14.27.09

Тема дисертації:

1. Пропедевтика наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності в системі Малої академії наук України
2. Propaedeutics of Scientific Speech of Junior Schoolchildren in the Research Activities in the System of the Junior Academy of Sciences of Ukraine

Реферат:

1. Центральним поняттям дисертаційного дослідження є наукове мовлення учнів як важливий чинник становлення особистості, здатної до самостійного пізнання та критичного мислення. Наукове мовлення у нерозривному зв'язку із науковим мисленням стає необхідним засобом поступового освоєння наукової грамотності, починаючи вже з початкової школи, та є важливим фактором розвитку обдарованості. Формування наукового мовлення молодших школярів, зважаючи на виклики освітніх трансформацій, є

підготовчим етапом до подальшого навчання, зокрема у наукових ліцеях Нової української школи, тому не випадково постає питання пропедевтики наукового мовлення, яке має нагальну потребу теоретичного і практичного обґрунтування. Базуючись на результатах дослідження пізнавальної сфери людини в когнітивній психології та сучасній лінгвістиці, у дослідженні розглянуто зв'язок мовлення і мислення, а також продемонстровано перспективність розгляду проблеми наукового мовлення з позиції когнітивної лінгвістики. Підкреслено, що інтеграція мовленнєвих та когнітивних процесів є визначальним фактором у розвитку пізнавальної сфери дитини й створює умови розвитку наукового мовлення в активному процесі набуття знань та формування мовленнєвих і когнітивних навичок. Зазначено, що підведення під мовну модель когнітивної бази є ключовим фактором розвитку наукового мовлення. Орієнтуючись на процеси сприйняття, обробки й структуризації інформації в ментальній сфері людини, можна підвищувати ефективність внутрішніх мовленнєво-мисленнєвих процесів за допомогою відповідних методичних засобів. Ключовою діяльністю у пропедевтиці наукового мовлення визначено дослідницьку діяльність молодших школярів, що дало змогу розглядати комплексно мовленнєву діяльність і дослідницьку, оскільки мовлення є необхідним інструментом дослідження, а дослідження, в свою чергу, сприяє розвитку мовлення та відповідних мовних, мовленнєвих, когнітивних та дослідницьких умінь. У дисертації розроблено і науково обґрунтовано методику пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у процесі дослідницької діяльності. Методика пропедевтики наукового мовлення молодших учнів є ефективною в комплексі з визначеними нами організаційно-педагогічними та дидактичними умовами її реалізації у дослідницькій діяльності в системі Малої академії наук України, яка виконує загальнодержавні функції з пошуку, підтримки та творчого розвитку обдарованих, здібних до наукової діяльності учнів. Визначені провідними підходами у пропедевтиці наукового мовлення молодших школярів: текстоцентричний, дослідницький, комунікативний. Обґрунтовано принципову можливість та педагогічну доцільність оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності у процесі активної роботи з науковими текстами в умовах дослідницького навчання із застосуванням когнітивних і комунікативних методів. Здійснено експериментальну перевірку ефективності запропонованих умов та методики пропедевтики наукового мовлення молодших школярів на критеріально-рівневій основі, за такими критеріями: мовно-мовленнєвий, текстоцентричний, когнітивно-дослідницький, кожний з яких деталізовано низкою показників, базуючись на нормативних документах з оцінювання результатів навчання учнів початкової школи. На формульованому етапі експерименту впровадження методики пропедевтики наукового мовлення молодших школярів передбачало спеціально організовану педагогами роботу з розвитку наукового мовлення у процесі дослідницьких занять у Дитячій академії «Футурум» при НЦ «Мала академія наук України». Ефективність та дієвість методики пропедевтики наукового мовлення молодших школярів визначалися зіставленням динаміки показників в експериментальній і контрольній групах. Наукова новизна й теоретичне значення роботи полягає у тому, що: вперше обґрунтовано теоретичні засади формування наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності, конкретизовані поняття «наукове мовлення учнів», «наукове мовлення молодших школярів» та розкрито поняття «пропедевтика наукового мовлення молодших школярів»; з'ясовано та обґрунтовано організаційно-педагогічні та дидактичні умови пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у системі МАН України; визначено критерії, показники та рівні розвитку наукового мовлення молодших школярів (3-4 класів) у контексті дослідницької діяльності; розроблено методику пропедевтики наукового мовлення молодших школярів у дослідницькій діяльності, навчальну програму з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку (початкового та основного рівнів) з авторськими підрозділами щодо розвитку наукового мовлення молодших школярів. Практичне значення одержаних наукових результатів полягає в розробці методичного інструментарію, який включає: методику пропедевтики наукового мовлення молодших школярів; критерії оцінювання розвитку наукового мовлення; навчальну програму; теоретичні висновки, сформульовані на основі практичної діяльності та експериментальної роботи.

2. The central concept of the dissertation research is the scientific speech of students as an important factor in the formation of a personality capable of independent cognition and critical thinking. Scientific speech, inextricably

linked with scientific thinking, becomes a necessary means of gradual mastery of scientific literacy, starting from elementary school, and is an important factor in the development of giftedness. The formation of scientific speech of younger schoolchildren, considering the challenges of educational transformations, serves as a preparatory stage for further education, particularly in scientific lyceums of the New Ukrainian School. Based on research in cognitive psychology and modern linguistics concerning the human cognitive domain, the study examines the relationship between speech and thinking and shows the prospects for examining scientific speech through the lens of cognitive linguistics. The integration of speech and cognitive processes is emphasized as a crucial factor in the development of a child's cognitive abilities, fostering the emergence of scientific speech through active knowledge acquisition and the formation of both speech and cognitive skills. The core activity in the propaedeutics of scientific speech is the research activity of junior schoolchildren, which allows for a comprehensive consideration of both speech and research, as speech serves as an essential tool in the research process, while research, in turn, fosters the development of speech, along with related linguistic, cognitive, and research skills. The dissertation has developed and scientifically substantiated the methodology of propaedeutic scientific speech of younger schoolchildren in the process of research activities. The methodology of propaedeutics of scientific speech of younger students is effective in combination with the organizational, pedagogical, and didactic conditions of its implementation in research activities in the system of the Junior Academy of Sciences of Ukraine, as we have identified. The leading approaches in the propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren are identified: text-centric, research, communicative. The theoretical possibility and pedagogical relevance of developing various types of speech activity through active engagement with scientific texts in the context of research-based learning using cognitive and communicative methods is substantiated. An experimental assessment of the effectiveness of the proposed conditions and methodology of propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren was carried out on a criterion-level approach, according to the following criteria: linguistic-speech, text-centric, cognitive-research, each of which is detailed with a number of indicators, based on regulatory documents for assessing the learning outcomes of primary school students. At the formative stage of the experiment, the implementation of the methodology of propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren involved specially organized work by teachers on the development of scientific speech in the process of research classes at the Children's Academy "Futurum" at the National center "Junior academy of sciences of Ukraine". The effectiveness and efficiency of the methodology of propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren were determined by comparing the dynamics of indicators in the experimental and control groups. The work consists in the fact that: for the first time, the theoretical principles of the formation of scientific speech of younger schoolchildren in research activities are substantiated, the concepts of "students' scientific speech", "younger schoolchildren's scientific speech" are specified, and the concept of "propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren" is revealed; the organizational, pedagogical and didactic conditions of propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren in the system of the Junior Academy of Sciences of Ukraine are clarified and substantiated; the criteria, indicators and levels of development of scientific speech of younger schoolchildren (grades 3-4) in the context of research activities are determined; the methodology of propaedeutics of scientific speech of younger schoolchildren in research activities, a curriculum for extracurricular education of a research-experimental direction (primary and basic levels) with author's units on the development of scientific speech of younger schoolchildren are developed. The practical significance of the obtained scientific results lies in the fact that the methodological tools developed are: the methodology of propaedeutics of scientific speech of junior schoolchildren; criteria for assessing the development of scientific speech, the curriculum, theoretical conclusions based on practical activities and experimental work.

Державний реєстраційний номер ДіР: 0122U000231

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Шевченко, І. (2022). Освітні традиції дослідницького навчання та створення навчального осередку для молодших школярів у системі Малої академії наук України. Наукові записки Малої академії наук України, 3(25), 138–145. <https://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-25-15>
- Шевченко, І. (2024). Наукове мовлення: лінгвістичні і педагогічні аспекти. Наукові записки Малої академії наук України, 2(30), 137–148. <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2024-30-14>
- Шевченко, І. (2024). Зв'язок мовлення і мислення: пошук теоретичного підґрунтя пропедевтики наукового мовлення. Освіта та розвиток обдарованої особистості, 3(94), 29–36. [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-3\(94\)-29-36](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-3(94)-29-36)
- Шевченко, І. (2024). «Пропедевтика наукового мовлення молодших школярів»: концептуальне бачення поняття та дослідження думки освітян. Наукові записки Малої академії наук України, 3(31), 96–108. https://doi.org/10.51707/2618-0529-2024-31_1-09

Наукова (науково-технічна) продукція: розроблено методичний інструментарій: методика пропедевтики наукового мовлення молодших школярів; критерії оцінювання розвитку наукового мовлення учнів 3-4 класів; навчальна програма з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку (початкового та основного рівнів) з авторськими підрозділами щодо формування наукового мовлення молодших школярів

Соціально-економічна спрямованість: теоретичні висновки на основі практичної діяльності та експериментальної роботи можуть бути використані педагогами у діяльності закладів загальної середньої і позашкільної освіти, закладів спеціалізованої освіти наукового спрямування, передусім, у системі ман України, а також фахівцями, які займаються проблематикою розвитку обдарованих дітей.

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Впроваджено

Зв'язок з науковими темами: 0122U000231

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Поліхун Наталія Іванівна
2. Natalia I. Polychun

Кваліфікація: к. пед. н., старший науковий співробітник, 13.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-0176-0752

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 35392834

Місцезнаходження: вул. Січових Стрільців, буд. 52-д, Київ, 04053, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Шелестова Людмила Володимирівна

2. Iiudmyla V. Shelestova

Кваліфікація: д.пед.н., старший науковий співробітник, 13.00.09

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-3699-4919

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 02141221

Місцезнаходження: вул. Богдана Хмельницького, буд. 10, Київ, 01030, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Калмикова Лариса Олександрівна

2. Larysa Kalmykova

Кваліфікація: д.психол.н., професор, 19.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-7538-2635

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Код за ЄДРПОУ: 04543387

Місцезнаходження: вул. Сухомлинського, буд. 30, Переяслав, Переяслав-Хмельницький р-н., 08401, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Демченко Олена Петрівна
2. Olena P. Demchenko

Кваліфікація: к. пед. н., доц., 13.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5975-4470

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 35392834

Місцезнаходження: вул. Січових Стрільців, буд. 52-д, Київ, 04053, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мельник Марина Юріївна
2. Maryna Y. Melnyk

Кваліфікація: к. пед. н., с.д., 13.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-6581-5129

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України

Код за ЄДРПОУ: 35392834

Місцезнаходження: вул. Січових Стрільців, буд. 52-д, Київ, 04053, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Тименко Володимир Петрович

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Реєстратор

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Тименко Володимир Петрович

Слинькова Тетяна Василівна

УкрІНТЕІ

Юрченко Тетяна Анатоліївна